

Хүний эрхийн ТББ-ын Форумын үйл ажиллагааны хүрээнд бэлтгэв.

Монголын Эмэгтэйчүүдийн Хөдөлмөрийг Дэмжих Холбоо, Хүүхдийн Эрх
Хөгжил Төв, Иргэдэд Туслах Хүний Эрхийн Төв

НҮБ-ЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ЗӨВЛӨЛ

**ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ЭЭЛЖИТ ДҮГНЭЛТ,
ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ (UPR)**

22-р хуралдаан

(4-5-р сар, 2015)

МОНГОЛ УЛС

МЭДЭЭЛЭЛ:

**БҮХ ХЭЛБЭРИЙН ЯЛГАВАРЛАН ГАДУУРХАЛТТАЙ ТЭМЦЭХ ЗӨВЛӨМЖИЙН
ХЭРЭГЖИЛТ**

ЖЕНЕВ, 2014 оны 9-р сар

ТОВЧИЛСОН ҮГС

Улсын Их Хурал	УИХ
Монгол Улсын Засгийн Газар	МУЗГ
Хүний Эрхийн Үндэсний Комисс	ХЭҮК
Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага	НҮБ
Эмэгтэйчүүдийг Ялгаварлан Гадуурхах	
Бүх Хэлбэрийг Устгах Тухай Конвенц	ЭЯГБХУТК
Төрийн Бус Байгууллага	ТББ
Хякгаарлагдмал Хариуцлагатай Компани	ХХК

МЭДЭЭЛЭЛ БЭЛТГЭХ, ЗӨВЛӨЛДӨХ ҮЙЛ ЯВЦ

1. Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалтын хэлбэрүүд, шинээр гарч буй хандлагын талаарх асуулгыг онлайн хэлбэрээр, хүний эрхийн чиглэлээр ажилладаг 40 гаруй ТББ-уудад явуулснаас “Үндсэн уртраг”, “Говийн газар шороо”, “Хүүхдийн эрх хөгжил төв”, “Монголын дүлийн иргэдийн үндэсний холбоо”, “Иргэдэд туслах Хүний Эрхийн Төв”, “Монголын эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөрийг дэмжих холбоо”, “Сэтгэл зүйн мэдрэмж төв” зэрэг 7 ТББ санал ирүүлэв. Монголын Эмэгтэйчүүдийн Хөдөлмөрийг Дэмжих Холбоо, Хүүхдийн Эрх Хөгжил Төв, Иргэдэд Туслах Хүний Эрхийн Төвийн 4 гишүүнтэй ажлын хэсэг байгуулагдаж, 3 удаа хуралдсан ба эхний хурлыг онлайнаар хийж, түүнээс гадна биечлэн хоёр удаа хуралдаж бэлтгэсэн илтгэлийг Хүний Эрхийн ТББ-уудын Форумын хуралдаанаар¹ хэлэлцүүлсэн.

ОЛОЛТТОЙ ТАЛ

2. Зөвлөмж өгсөн хугацаанд Засгийн газар үйл ажиллагааны төлөвлөгөө² баталж, түүндээ ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх механизмыг судлах, хууль санаачлахаар тусгасан нь дэвшилттэй болсон.
3. Жэндэрийн эрх тэгш байдлын тухай хууль батлаж, жендэрийн шууд болон шууд бус ялгаварлан гадуурхалтыг хуулиар хориглосон.
4. Мөн МУ-ын ЗГ-аас ЭЯГБХУТК-ийн хэрэгжилтийн талаарх Монгол улсын ээлжит Ү тайлан илтгэлд эмэгтэйчүүдийн эрхийн хэрэгжилт, нийгмийн

¹ Хүний эрхийн ТББ-уудын Форум 2014 оны 08 сарын 22, 9 сарын 4-ний өдөр хуралдаж, НҮБ-ын ХЭЗ-д илгээх мэдээллийг хэлэлцсэн болно.

² Засгийн газрын 2011 оны 159-р тогтоолын хавсралт

амьдралд оролцох эрхийн асуудлыг тусгасан нь цаашид тэгш оролцоог хангах, ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байх бодлого, үйл ажиллагаатай болоход хувь нэмэр болно хэмээн найдаж байна.

ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

84.17 Канад: Ялгаварлан гадуурхалтын эсрэг хуулийг батлах, үүндээ бэлгийн чиг баримжаа, жендэрийн асуудлыг нарийвчлан тусгах

84.44 Норвеги: Хүний эрхийн соёл, тэр дундаа үл ялгаварлан гадуурхах хууль тогтоомжийн хүрээг бэхжүүлж, үр дүнтэйгээр хэрэгжүүлэх

86.4 Бразил: Арьс үндсээр алагчлах бүх хэлбэрийг устгах конвенц, Эрүүдэн шүүхийн эсрэг конвенц, Иргэний улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт, Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах конвенцийн дагуу хувь хүмүүс гомдол гаргах механизмыг хүлээн зөвшөөрөх

86.5 Мексик: ХДХВ/ДОХ-той хүмүүсийг оролцуулан бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалтыг хориглох, урьдчилан сэргийлэх, шийтгэх болон устгах чиглэлээр холбогдох хууль тогтоомж, үр дүнтэй арга хэмжээг нэн даруй авах

5. Засгийн газрын ажлын төлөвлөгөөнд “хууль тогтоомж гаргах, механизм бүрдүүлэх, яаралтай арга хэмжээ авах” тухай тусгагдсан ч бие даасан хууль гараагүй, хуулийн төсөл боловсруулах ажил ч эхлээгүй байна. Жендэрийн тэгш байдлын тухай хууль баталж, жендэрийн ялгаварлан гадуурхалтыг хориглосон боловч одоогоор гомдол мэдүүлж, эрхээ сэргээлгэсэн тохиолдол гараагүй, хуулийн сурталчилгаа хангалттай бус байна. Бодит амьдрал дээр нас, хүйс, гадаад төрх байдлаар ялгаварлан гадуурхалт байгаа хэдий ч энэ талаар гомдол гаргаж, шийдвэрлүүлэх боломжгүй.

Баримт 1: Нийт ялгаварлан гадуурхсан ажлын байрны 90.7 хувь нь буюу 439 нь насаар ялгаварласан байв. Энэ нь хөдөлмөрийн зах зээл дээр шинээр нээгдэж байгаа хоёр ажлын байр тутмын нэг нь насаар ялгаварлаж байна гэсэн үг юм. Хүйсээр ялгаварласан зар үүнээс арай цөөхөн боловч, шинээр нээгдэж байгаа гурван ажлын байр тутмын нэг нь хүйсийн шаардлага тавьсан байлаа. Нийт зарлагдсан 1000 ажлын байрнаас 291 нь хүйсээр ялгаварлагдаж байв. “Хөдөлмөр, гэр бүл” эмэгтэйчүүдийн чуулганы үндсэн илтгэлээс. 2011 оны 04 сарын 08. УБ, Илтгэгч АЭХ-ны Тэргүүн Ц.Оюунгэрэл

6. Хувь хүмүүсийн гомдол гаргах механизмыг хүлээн зөвшөөрөөгүй байна.

Баримт 2: Арьс үндсээр алагчилах бүх хэлбэрийг устгах тухай олон улсын конвенцийн 14 дүгээр зүйлийг хүлээж авах боломжийг судалж байна. /Зөвлөмжийн хэрэгжилтийн дүнд хугацааны сайн дурын илтгэл: ЗГ-ын тайлан, 2014 оны 03 сарын 13 /

7. Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхсан үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцохоор Гэмт хэргийн тухай хуулийн төсөлд тусгасан ч хууль хэзээ батлагдах нь тодорхойгүй байна.

84.45 АНУ: Олон нийтийн болон хувийн салбарт ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх чиглэлээр үр нөлөөтэй арга хэмжээ авах, шийдвэр гаргах дээд түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх

8. Шийдвэр гаргах дээд түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоо нэмэгдсэн, 2008 оны сонгуулиар 3 эмэгтэй гишүүнтэй байсан бол 2012 оноос 11 болсон, парламентад “Эмэгтэй гишүүдийн бүлэг” ажиллаж эхэлсэн дэвшилттэй тал бий. Гэвч бизнесийн засаглал дахь эмэгтэйчүүд, парламентаас бусад түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоо мэдэгдэхүйц нэмэгдээгүй байна. Олон нийт, хувийн салбарт гарч байгаа ялгаварлан гадуурхалтыг гэмт хэрэг гэж үзэх хууль батлагдаагүй, механизм байхгүй учир ялангуяа хувийн салбарт нас, гадаад төрх байдал, нийгмийн гарал үүслээр ялгаварлах явдал нэмэгдсээр, эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх дорвитой арга хэмжээ авагдахгүй байна.

84.47 АНУ: Охид, эмэгтэйчүүдийн эсрэг ялгаварлан гадуурхалт, хайхрамжгүй хандлагатай тэмцэх, энэ чиглэлээрх одоогийн хууль тогтоомжийг бэхжүүлэх

9. Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх хүрээнд “Гэрч хохирогчийг хамгаалах тухай” хууль баталсан, “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай” хуулийн шинэчилсэн найруулгыг УИХ-д өргөн мэдүүлж, эрх зүйн хүрээнд охид эмэгтэйчүүдийн эсрэг ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх орчинг бүрдүүлэх санал санаачлага гарч байна. Гэвч охид эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхах, хайхрамжгүй хандах байдал олон нийтийн дунд хэвээр байна. ЗГ-ын олон хүүхэд төрүүлэхийг дэмжих бодлогын үр дүнд төрөлт нэмэгдэж байгаа нь сайн талтай ч хүүхдээ харуулах цэцэрлэг хүртээмжгүйн улмаас залуу эмэгтэйчүүд гэртээ сууж, ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй болж байна. Мөн хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө бүртгүүлэхэд эрэгтэйн нэр дээр бүртгэх явдал нийтлэг байгаагаас эмэгтэйчүүдийн хөрөнгөө барьцаалан зээл авах, эдийн засгийн амьдралд оролцох боломжийг хаасаар байна.

Баримт 3: Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа сумын иргэн Д хэлэхдээ “... нөхөр минь салсан, би 2 хүүхдээ ганцаараа өсгөх болсон, дээр нь миний нуруугаар өвддөг хуучтай. Нас маань 40 гарсан тул ажил олддоггүй, Дэлхийн Зөн олон улсын байгууллагын тусламжтайгаар тахиа, туулай тэжээж, амьжиргаагаа залгуулдаг. Өвөл болж байна, тахианы саравч барих гэсэн ч “барьцаагүй” гээд банкнаас зээл олдохгүй. Ганц байгаа хөрөнгө болох газар маань салсан нөхрийн нэр дээр бүртгэлтэй учир зээлийн барьцаанд тавих боломжгүй...”
/2012 онд МЭХ-нд тусламж хүсэж ирсэн эмэгтэйн өргөдлөөс/

Баримт 4: Хөдөлмөрийн насны буюу нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн оролцоо 2013 онд 59,4% байсан бол 2014 онд 57.3% болж буусан байна. /Статистикийг бюллетень 2014 оны 7 сар, 11-р хуудас/

Дээрх хэрэгжилтүүдээс дүгнэхэд:

10. Монгол улсын хувьд улс төрийн сонгууль 4 жилийн хугацаатай явагддаг бөгөөд засаг солигдоход үндсэн чиг үүргийн 4 яамнаас бусад яам өөрчлөгдөж, эрхлэх бодлогын асуудлаа 4 жил тутамд сольж байдаг нь 2010 онд өгөгдсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд хүндрэл учруулсан. Мөн нэгдсэн бодлогоор төлөвлөөгүй, төлөвлөөгүйн улмаас төсөвгүй зэрэг нь зөвлөмжийг хэрэгжих боломжийг бууруулсан.
11. Ялгаварлан гадуурхалт бүр “хохирол” хэмээн тооцогдохгүй байгаа нь эрх зүйн орчин бүрдээгүй, гомдол барагдуулах үр дүнтэй механизм байхгүй байгаатай холбоотой юм.
12. Түүнчлэн өнгөрсөн дөрвөн жилд нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн хүрээнд анхаарал татаж, хүний эрхийн ноцтой зөрчил үүсгээд байгаа дараахи асуудлуудыг бид онцлон тэмдэглэж байна.
13. Эмэгтэйчүүд зөвхөн биеэ үнэлдэг гэсэн сөрөг ойлголт нийгэмд тогтсон бөгөөд тэднийг ялгаварлан гадуурхдаг. Одоогийн практикт биеэ үнэлсэн гэмт хэрэгт зөвхөн биеэ үнэлснийг шийтгэдэг /энэ нь дийлэнхдээ эмэгтэйчүүд байдаг/, харин энэхүү гэмт хэргийг үйлдэж байгаа, хүний биеийг үнэлж авсан этгээдэд /энэ нь дийлэнхдээ эрэгтэйчүүд байдаг/ ямар нэг хариуцлага тооцохгүй байгаа нь харин ч энэ төрлийн гэмт хэрэг буурахгүй байх, эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхсаар байх нөхцөл болж байна.

Баримт 5: Монгол улсын Садар самуун явдалтай тэмцэх тухай хууль, 3-р зүйл 1.2. “садар самуун явдал” гэж биеэ үнэлэх, бусдын биеийг үнэлүүлэх, эсхүл эдгээр үйлдэлд бусдыг татан оролцуулах..., 4-р зүйл 4.1-т “биеэ үнэлэхийг хориглоно”, 4.2-т “бусдын биеийг үнэлүүлэхийг хориглоно” гэж заажээ.

14. Ялгаварлан гадуурхагдсан тухай гомдол мэдүүлэх, гомдлоо барагдуулах хууль зүйн орчин байгаа мэт боловч механизм сул, гомдол барагдуулж хариуцлага тооцохгүй байна. Хэдийгээр Жендэрийн эрх тэгш байдлын тухай хуульд ялгаварлан гадуурхалтыг хориглож, ХЭҮК-т гомдлоо гаргаж болохоор зохицуулсан ч үр дүн хангалтгүй байна.

Баримт 6: “Монголын мянганы сан”-д ажилдаг эмэгтэй өөрийг нь ажлын байран дээр бэлгийн дарамтад оруулаад байгаа төслийн захирал П.Б-ийн талаар ХЭҮК-т гомдол мэдүүлсэн тохиолдол 2013 онд гарсан. Шалгалтаар П.Б гэгч нь гурван удаагийн үйлдлээрээ бэлгийн дарамтанд оруулж байсан нь нотлох баримтаар тогтоогдсон байна. Тиймээс тус комиссоос өнгөрсөн онд 3/09 тоот албан шаардлага хүргүүлж, үр дүнд нь 2013 оны 04 сарын 12-

нд 13/81 тоот тушаал гарган төслийн захирал П.Б-д үндсэн цалинг гурван сарын хугацаатай 10 хувиар бууруулах хэмжээний хариуцлага л тооцжээ.

Баримт 7: ХЭҮК-ын сүүлийн 3 жилийн буюу 2011, 2012, 2013 оны тайланд иргэд, аж ахуйн нэгжээс ирүүлсэн гомдлыг барагдуулсан тухай дараахи байдлаар мэдээлжээ.

	2011 он	2012 он	2013 он
Ирсэн гомдол	326	311	669
Ялгаварлан гадуурхагдсан тухай гомдол		1	5
Шийдвэрлэсэн байдал:			
Шүүхээр шийдвэрлэсэн	6	4	3
Захиргааны шийтгэл оногдуулсан			16
Шаардлага хүргүүлсэн	18	14	21
Өөрт нь буцаасан			148
Бусад байгууллагад шилжүүлсэн			429

15. Иргэдээс хүний эрхийн зөрчил, ялгаварлан гадуурхагдсан тухай гомдлоо гаргаж эхэлж байгаа хэдий ч шийдвэрлэлт, үр дүн хангалтгүй байгаа нь гомдол барагдуулах итгэлээ алдаж, цаашид ялгаварлан гадуурхалтын гэмт хэрэг илрэхгүй, нуун дарагдуулах байдал үүсгэх болгоомжлолыг төрүүлж байна. Эдгээр нь ялгаварлан гадуурхалтын бие даасан хууль байхгүй, механизм бүрэн ажиллахгүй байгаагийн сөрөг үр дагавар юм.

ЗӨВЛӨМЖ

16. Нэн тэргүүнд “Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх тухай” бие даасан хуультай болох, ялгаварлан гадуурхагдсан тухай гомдол гаргах, эрхээ сэргээлгэх боломжтой, хүртээмжтэй, үр дүнтэй механизмыг бий болгох, хуулийн төслийг боловсруулах явцад иргэдийн оролцоог хангах
17. Одоо өргөн баригдаад байгаа “Гэр бүлийн тухай”, “Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай”, “Хөдөлмөрийн тухай” зэрэг хуулийн өргөн барьсан төслийг дордуулахгүйгээр, яаралтай батлах
18. Охид эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхах явдалтай тууштай тэмцэх, ялангуяа эдийн засгийн оролцоог дэмжих, ажил хийх нөхцөл боломжоор хангаж, гэр цэцэрлэг, бусад хэлбэрийг судлан хэрэгжүүлэх
19. Садар самуун явдалтай тэмцэх тухай хуульд хэрэг үйлдсэн субъект бүрийг орхигдуулахгүй буруутгах, хариуцлага хүлээлгэх заалт нэмж оруулах
20. Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд төсөв, санхүүжилтийг хангалттай төсөвлөх
21. Охид, эмэгтэйчүүдийг ялгаварлах, дорд үзэх хандлагыг арилгах олон нийтийн нөлөөллийн үр дүнтэй, төлөвлөгөөт, тогтмол үйл ажиллагаа явуулах